

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvintum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Titulus V. De Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74544](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74544)

est 74. cum sequentibus, de rei vindicat. & de creditore in l. si fundus 16. §. in vindicatione, ff. de pignor. licet antiquiores cum Bartolo in dict. l. 28. dicant implicare contradictionem, ut quis sit conductor, & simul possessor; nam facile non constat hæc contradictio: si enim potest quis precario rogare ut possideat, cur non poterit

conducere ut possideat, ut considerat D. Joseph. de Retes in repetita prelect. ad tit. de acquir. possess. cap. 3. consuet. 2. qui ad id probandum expendit textum in l. si quis ante 10. §. ultim. ff. de acquir. possess. & sic præfens textus accipiendus est quando locata fuit possessio ipsa.

TITULUS V.

De Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

CAPVT PRIMVM.

^a Ex Concilio Lateran.

QVONIAM Ecclesia Dei, & in iis, quæ spectant ad subsidium corporis, & in iis, quæ ad profectum proveniunt animarum, indigentibus sicut pia mater providere tenetur, ne pauperibus, qui parentum opibus juvari non possunt, legendi & proficiendi opportunitas subtrahatur, per unamquamque Cathedralium Ecclesiam ^b Magistro, qui clericos ejusdem Ecclesiae, & scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium præbeatur, quo docentis necessitas sublevetur, & discipulis via pateat ad doctrinam. In aliis quoque restituatur Ecclesiis, seu monasteriis, si retroactis temporibus aliquid in eis ex hoc fuerit deputatum. Pro licentia verò docendi nullus omnino pretium exigat, vel sub obtentu alicujus consuetudinis ab eis, qui docent, aliquid quarat, nec docere quemquam, qui sit idoneus, expetitâ licentiâ interdicat. Qui verò contra hoc venire præsumpserit, ab ecclesiastico fiat beneficio alienus: dignum quippe esse videtur, ut in Ecclesia Dei fructum sui laboris non habeat, qui cupiditate animi dum vendit docendi licentiam, ecclesiasticum profectum nititur impedire.

1.

NOTÆ.

^a **L**ateran.) Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titulo. cap. 1. & in ipso Concilio Lateran. cap. 18. reperitur textus hic: unde apparet, scholasticam, seu dignitatem magistri scholæ in Ecclesiis Cathedralibus cepisse à temporibus hujus Concilii per annos Christi 1180. quod & docuerunt Petrus Gregor. lib. 15. synag. cap. 19. Azor. 2. part. instit. lib. 3. cap. 23. Escobar. de Pontific. jurisd. cap. 8. n. 41. & cap. 30. §. 2. & in Gallia hoc decretum Concilii renovatum fuit anno 1563. & sancitum ut in singulis Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis, in quibus plures essent quam decem Canonici, unius præbendæ fructus destinarentur uni, aut pluribus scholarum Magistris ab Episcopis approbandis ad instructionem puerorum, & juventutis, tam in litteris, quam in præceptis fidei catholice, ut referunt Chopinus lib. 1. de sacr. pol. tit. 1. numer. 13. & 14. Maynard. in notab. qq. lib. 1. cap. 9. Spondanus in continuat. Baronii, anno 1563. num. 69. & similiter in Concilio Colonicali anno 1536. p. 12. cap. 3. idem cautum fuit.

^b Magistro.) Magister à monendo, vel monstrando dicitur, l. cui præcipua 57. ff. de v. s. Cassiodorus lib. 7. variar. ibi: Reverendum honorem sumit quisquis Magistri nomen accepit, quia hoc vocabulum semper de peritia venit, & in nomine cognoscitur, quid sit de moribus estimandum. Et cuiuslibet disciplinæ Præceptores Magistri dicuntur, l. qualem 19. §. final. ff. de recept. Ovidius lib. 1. eleg. 4. Illustrant Albericus Gentil. in lection. Virgil. cap. 4. & ille, cui præcipua cura rerum incumbit, Magister appellatur, dict. l. 57. & in tit. C. de Magistr. sacrorum sermiorum, magistr. militum, & similibus. Hinc pecoris magistros pro his, ad quos pertinet cura animalium, posuerunt Virg. 1. Georgic.

Pan curat oves, oviumque magistros. Varro lib. 1. de re rustica, ibi: Magister pecoris sine litteris idoneus esse non potest, quod rationes dominicas pascuarias conscire nequaquam rectè potest. Et magister dicitur qui ex numero creditorum præfectus est patrimonio debitoris vendendo, l. ult. ff. de curat. bonis dando, probat Brissonius de v. s. verbo Magistri.

CAPVT

CAPVT II.

Alexander III. ^a *Vinton. Episcopo.*

Prohibeas attentius, ne in parochia tua pro licentia docendi ab aliquo aliquid exigatur, aut etiam promittatur. Si quid verò post prohibitionem tuam fuerit solutum, vel promissum; promissum remitti, solutum facias appellatione cessante restitui, sciens, quod scriptum est: Gratis accepistis, gratis date. Sanè si aliquis occasione hujus prohibitionis distulerit Magistros in locis congruis instituere, liceat tibi de concessione nostra omni contradictione, & appellatione postpositâ ibidem viros providos, & discretos aliorum instructioni præficere.

NOTÆ.

^a *Vinton.*) Ita etiam legitur post Concil. Lateran. part. 2. cap. 17. & in prima col-

lectione, sub hoc titul. cap. 2. ubi additur pars capituli Nuncios, ut cognoscamus, in præsentî referri partem textus in capit. nuncios, de decimis.

CAPVT III.

^a Idem.

Quantò Gallicana Ecclesia majorum personarum scientiâ, & honestate præfulget, & eo cautius nititur curare, quæ confundere videantur ecclesiasticam honestatem; tantò vehementiori dignos animadversione eos censemus, qui nomen Magistri scholarum, & dignitatem assumunt in Ecclesiis vestris, & sine certo pretio ecclesiasticis viris docendi alios licentiam non impediunt. Cùm autem hæc prava, & enormis consuetudo à cupiditatis radice procedat, & decorem admodum ecclesiasticæ unitatis confundat, providendum vobis est, & summo perè satagendum, ut consuetudo ipsa de Ecclesiis vestris extirpetur, cùm vobis præcipuè, & specialiter adscribatur, si quid in Ecclesiis eisdem laude dignum inveniatur, vel reprehensione notandum. Sub anathematis ergo interminatione curetis, ne qui dignitatem, si dignitas dici potest, fingentes, pro præstanda licentia docendi alios, ab aliquo amodò exigere aliquid præsumant, sed eis districtè præcipiatis, ut quicumq; viri idonei, & litterati volunt regere studia litterarû, eos sine molestia, & exactione qualicumque scholas regere patiantur: si verò nostra prohibitionis, vel præcepti extiterint transgressores, eos nostrâ auctoritate, & vestrâ, officiis, & dignitatibus spoliatis. Porrò si juxta mandatum nostrum corrigere neglexeritis, negligentiam vestram gravem habebimus, & molestam, & ad eam corrigendam manum extendere compellemur, ita quod si velint in hujusmodi rapacitatis proposito persistere, non valebunt.

NOTÆ.

^a *Idem.*) Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titul. capit. 3. & post Concil. Lateran. part. 2. capit. 18. Ex Vincentio tamen refert

Anton. Augustin. in notis ad hunc textum, constitutionem hanc emanasse contra Cancellarium Parisiensem, qui à quolibet publicè docente marcham unam argenteam exigebat.

CAPVT IV.

Idem ^a *in eodem.*

Quia nonnullis propter inopiâ, & legendi studiû, opportunitas proficiendi subtrahitur, in Lateran. Concilio piâ fuit constitutione provisum, ut per unamquamque Cathedralium Ecclesiam Magistro, qui clericos ejusdem Ecclesiæ, aliosque scholares pauperes gratis instrueret, aliquod competens beneficium præberetur, quo & docentis relevaretur necessitas, & via pateret discipulis ad doctrinam. Verùm quoniam in multis Ecclesiis minimè observatur, nos prædictû roborantes statutum

statutum adjicimus, ut non solum in qualibet Cathedrali Ecclesia, sed etiam in aliis, quorum sufficere potuerint facultates, constituatur magister idoneus, à Prælatocum Capitulo, seu majori, & saniori parte Capituli eligendus, qui clericos Ecclesiarum ipsarum, & aliarum gratis in Grammatica facultate, ac aliis instruat juxta posse. Sanè Metropol. Ecclesia Theologum nihilominus habeat, qui sacerdotes, & alios in sacra Pagina doceat, & in his præsertim informet, quæ ad curam animarum spectare noscuntur. Assignetur autem cuilibet magistrorum à Capitulo unius præbendæ proventus, & à Metropolitanano tantundem; non quòd propter hoc efficiatur Canonicus, sed tamdiu redditus illos percipiat, quamdiu præstitit in docendo. Quod si fortè de duobus Metropol. Ecclesia gravetur, Theologo juxta modum prædictum ipsa provideat; Grammatico verò in alia Ecclesia suæ civitatis, sive dioc. quæ sufficere valeat, faciat provideri.

NOTÆ.

a **G**enerali.) Lateranensi videlicet, sub Innocentio III. celebrato, ubi cap. 11. reperitur textus hic, nec non in quarta collectio-
ne, sub hoc titul. cap. unic.

COMMENTARIUM.

1.
Conclusio
irraditur
& probatur.

IN his quatuor constitutionibus una, eademque sententia proponitur, videlicet: In qualibet Ecclesia Cathedrali providendum esse de Magistro, qui clericos scholares pauperes doceat, & ne pro licentia docendi aliquid exigatur. Quod etiam cautum lego in cap. de quibusdam 12. 37. dist. cap. 3. de vita & honest. cleric. Concil. Cabilon. sub Carolo, can. 3. Scholæ Episcopi constituant, in quibus & literalis solertia disciplina, & sacra Scriptura documenta discantur. Valentinum sub Lothar. cap. 18. Tullense part 2 cap 10. Deprecandi sunt pii Principes nostri, & omnes Fratres. & Coepiscopi nostri instantissime commonendi, ut ubicumque omnipotens Deus idoneos ad docendum, id est fideliter, & veraciter intelligentes, donare dignetur, constituantur undique scholæ publicæ, ut utriusque eruditionis, & divinæ videlicet, & humane, in Ecclesia Dei fructus valeat accrescere. Concil. Meldense can. 35. Synodus Romana fuasi Ludovici, & Lotharii habita, can. 3. ibi: Magistri, & Doctores in singulis locis constituantur, qui liberales artes assidue doceant; & si tales non inveniantur, tum divina Scriptura Magistri, & institutores ecclesiastici officii nullatenus desint. Alexand. III. Rhemenfi Archiepiscopo scribens in cap. unic. hoc tit. in 2. collect. ibi: Nos autem in Concil. Lateran. nuper auctoritate Domini celebrato, ac tota Ecclesia, quæ convenerat, approbante, statuimus, ut per omnes Ecclesias Cathedrales ad subsidium magistrorum, qui scholæ regat, præbendæ una debeat deputari. Quocirca ne in vacuum decreta, quæ recta sunt, fieri videantur, si per nostram, & Episcoporum instantiam non fuerint observata, tue fraternitati mandamus, quatenus ad Ecclesias supradictas accedas, & ad opus Magistrorum, qui scholæ regat, aliquid restituas beneficium. Leo X. in concord. cum Francisco Rege Francia, §. 1. tit. de collatione. Theodulfus ad presbyteros Aurelian. cap. 19. & 20. refert Ant. August. in epit. juris lib. 14. tit. 9. Trident. sess. 5. de reform. cap. 18. Illustrant ultra congestos in præsentia à Barbosa Cresol. lib. 2. mystag. cap. 14. Suarez tom. 1. de Relig. lib. 4. cap. 18. Corvinus lib. 4. aphorism. tit. 4. Landtmeter. lib. 2. de veteri monacho, cap. 107. Acunna in cap. de eulogiis, 18. dist. Duarenus lib. 1. de sacris Eccles. cap. 15. Bosquetus ad Innoc. III. lib. 3. epist. 114. Ro-

bertus lib. 3. rer. judic. cap. 2. Pater Mendo de jure academico lib. 2. cap. 12. Petrus Gregor. lib. 15. syntag. cap. 14. Zyprus in consuli. canonic. ad hunc titul. cap. 1. Chopinus de sacra pol. lib. 1. tit. 5. numer. 12. Conradus Kling. lib. 4. loco commun. cap. 57.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo. Episcopi proprium officium est populum in Ecclesia docere, ut probat Barbosa de potestate Episcopi part. 1. tit. 2. gloss. 10. Ergo non desideratur ut in Ecclesiis Cathedralibus magister eligatur, aut constituatur ad docendum. Accedit, nam etsi magister institui debeat, ut publice doceat sacram Theologiam, vel sacros canones tamen Grammaticæ doctrina non decet Canonicum: unde D. Gregorius relatus in cap. turbat. 37. dist. cap. cum multa, 86. dist. objurgat quendam Episcopum, eo quod Grammaticam profiteretur; ergo pro Grammatica docenda non debet clericus magister in Ecclesia Cathedrali institui. Secunda etiam pars assertionis difficilis redditur dum in ea docetur, non posse recipi pretium pro concedenda licentia docendi; nam pro docendo, vel non, impunè pecunia recipitur, etsi de sacra Theologia agatur; quia licet scientiæ sint res spirituales, procedunt tamen ab spiritu creato, laboreque acquiruntur, ut probant Binsfeldius in rubric. de simonia. Gibalinus eod. tract. quest. 6. consuet. 4. Accedit usus majorum Academicarum, in quibus pro gradibus concedendis in omnibus facultatibus pecunia exigitur, quem usum probat, & defendit P. Mendo lib. 2. cap. 11. de jure academico. per totum. Igitur quia pro doctrina ipsa, & pro licentia docendi impunè pecunia exigitur.

Quæ dubitandi ratione non obstante, vera est præsens assertio, pro cujus expositione sciendum est, litterarum cognitionem, liberaliumque artium disciplinam, quibus juvenus in publicis Gymnasiis eruditur, magnam Reipublicæ utilitatem afferre, ut testatur Plutarchus de instruendis liberis, ibi: Per hanc enim, atque hac adjunctrice nosse licet, quid honestum, quid turpe, quid justum, quid iniquum, brevi quid expetendum, quid fugiendum, quemadmodum erga Deos, quemadmodum erga parentes, qui erga majores natu, qui erga leges, qui adversus Magistratus, qui adversus alienos, qui adversus amicos, qui adversus conjuges, qui adversus servos nos gerere debeamus, Deos ut colamus, parentes ut veneremur, majores natu ut revereamur, legibus pareamus, Magistratibus audientes simus, amicos diligamus, caste cum conjugibus agamus, pietatem in liberos exerceamus, in servos non saeviamus, & quod caput est, rebus secundis ut non exultemus, neque nimium animum contrahamus rebus asperis.

asperis; neque in voluptatibus gestiamus, nec in ira exardescamus, vel esferati simus. Ideo in omnibus Rebus publicis bene moratis prima cura fuit scholarum publicarum, ut essent magistri, qui publicè Grammaticam ceterasque artes profiterentur, & docerent, publico illis stipendio constituto. De Republica Hebræorum, ubi erant scholæ Prophetarum, & Scribarum, latè agit Hallierius de Eccles. hier. arch. lib. 1. cap. penult. & de veteribus collegiis puerorum, ubi pueri erudiebantur, plura adducit Vivar. ad Flavium Dextrum anno 385. apud Romanos Hadrianum cesarem magno laudum præconio commendat Lampridius, quod ad academias instituisse, & eorū studiosus esset, qui liberales artes profitebantur. Et Alexius Comnenus scholam instituit, quā pupilli, pauperumque liberi docerentur, victumque, & alimenta, tam docentibus, quā discipulis assignavit, teste Zonara tom. 3. pag. 129. & stipendia non vulgaria esse Professoribus studio rum assignanda, docetur in l. unic. Cod. de studiis liberalibus. l. medicos, §. final. Cod. de Professor. & Medicis. lib. 11. l. 1. Cod. Theodof. eodem tit. Plura Theophilus Raynaud. tom. 11. in Threnodia rei literariae. fol. 427. quin & Athalaricus Rex Senarū Romano de stipendiis professoribus solvendis ita scribit apud Cassiodorum lib. 9. epist. 21. Filiorum causas jure ad patrum cognoscimus remississe personas, ut ipsi de illorum propectu debeant cogitare, quorum interest studia Romana proficere. Neque enim credendum est, vos inde posse minus esse sollicitos, unde & generi vestro crescit ornatus, & certatim provenit assiduā lectione concilium. Nuper, ut est de vobis cura nostra sollicita, quorundam susurratio cognovimus, Doctores eloquentia Romana laboris sui constituta premia non habere, & aliorū, quorum nundinatione feri, ut scholarum magistris deputata summa videatur imminui. Quapropter cum manifestum sit, præmium artes nutrire, nefas judicavimus, doctoribus adolescentium aliquid subtrahi, qui sunt potius ad gloriosa studia per commodorum augmenta provocandi. Prima enim Grammaticarum schola est fundamentum pulcherrimum literarum, mater gloriosa facundia, qua cogitare novit ad laudem, loqui sine vitio: hoc in cursu orationis sic errorem cognoscit absolum, quemadmodum boni mores crimem detestantur externum. Nam sicut Musicus consonantibus choris efficit dulcissimum melos, ita dispositis congruenter accentibus, metrum novit decantare Grammaticus. Est Grammatica magistra verborum, ornatrici humani generis, que per exercitationem pulcherrima lectionis, antiquorum mos cognoscitur juvare consiliis. Hac non utuntur barbari Reges; apud legales Dominos manere cognoscitur singularis. Arma enim & relique gentes habent: sola reperitur eloquentia, qua Romanorum dominis obsecundat. Hinc oratorum pugna civilis juris classicum canit. Hinc cunctos proceres nobilissima diseritudo commendat: & ut reliqua tacemus, hoc quod loquimur, inde est. Qua de re P. C. hanc vobis curam, hanc auctoritatem propitiā divinitate largimur, ut successor scholæ liberalium literarum, tam Grammaticus, quam Orator, nec non & juris Expositor, commoda sui decessoris ab eis, quorum interest, sine aliqua immixtione percipiat: & semel Primi Ordinis vestri, ac reliqui Senatus amplissimi auctoritate firmatus, donec suscepti operis idoneus reperitur, neque de transferendis, neque de imminuendis annonis à quolibet patiatur improbam questionem: sed vobis

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. V.

ordinantibus atque custodientibus, emolumentorum suorum securitate potitur, Prefecto Urbis nihilominus constituta servante. Plura congeserunt de Academiarum utilitate Lofeus, Oldendorpius, & Pater Mendo in tract. de jure academico, Adam Contzen. lib. 4. polit. cap. 4. Frances de Eccles. Cathed. cap. 28. Befoldus tom. 2. polit. integro tract. de jure academ.

Nec minor cura fuit apud veteres Ecclesie Patres instituendi scholas, in quibus litterarum studia publicè profiterentur, ut constat ex Concilio Aquisgran. relato lib. 1. Capitul. Caroli, cap. 72. ibi: Ut schola legentium puerorum fiant. Et lib. 2. capitul. capit. 1. ibi: Schola sanè ad filios, & ministros Ecclesie instruendos, vel edocendos, sicut nobis præterito tempore apud Attinicum promissis, & vobis injunximus, in congruis locis, ubi dum nec perfectum est, ad multorum utilitatem, & profectum à vobis ordinari non negligantur. Vafense 2. cap. 1. Concil. Mogunt. sub Carolo can. 45. Propterea dignum est, ut filios suos donent ad scholam, sive ad monasteria, sive foras. Et in Concil. Arelat. 6. can. 4. Turon. 2. can. 18. & 22. Rhemensis can. 4. & tribus sequentibus, Episcopis præcipitur, & injungitur, ut privatim, publicèque Presbyteros, ac clericos suos, tam de Sacramentorum administratione, quam aliis sacris functionibus erudiant, atque instruant. Et de publicis scholis instituendis expressius ita censuerunt PP. Concilii Paris. lib. 3. cap. 12. Similiter obnixè, & suppliciter vestra Celsitudini suggerimus, ut morem paternum sequentes, saltem in tribus congruentissimis Imperii vestri locis schola publica ex vestra auctoritate fiant, ut labor Patris vestri, & vester per incuriam (quod absit) labefactando non depereat. Concil. Valent. 3. can. 18. in Gallia: De scholis, tam divina, quam humana literatura, nec non ecclesiastica cantilena juxta exemplum prædecessorum nostrorum aliquid inter nos tractetur, & si potest fieri, st. tuatur, atque ordinetur. Concil. Lingon. cujus canones relecti, & confirmati fuerunt in Synodo apud Saponarias in Gallia, can. 10. Idem in Hispania repetitis canonibus cautum legitimus in Concil. Emerit. can. 18. Tolet. 2. can. 1. Tolet. 4. can. 24. quæ & alia veteris juris testimonia referunt. Ant. August. & Hallierius ubi supra & varias Ecclesiarum scholas refert Alteserra hic, & lib. 2. dissert. cap. 7. Nec solum in Ecclesiis, & Episcopis olim scholæ habebantur, verum & in monasteriis scholæ erant Ekkardus lib. de cas. monast. sancti Galli, cap. 6. ibi: Erant disciplina loci, ut semper, & tunc severè, non modo in claustris, sed & in schola externis. Ex Concilio Mogunt. supra relato: & varias monasteriorum scholas refert Gibalinus de clausur. regul. disquisit. 1. cap. 2. §. 11. & plura de his scholis in monasteriis olim usitatis congeserunt Landtmeter. lib. 2. de veter. monach. cap. 107. Filescus in cap. 15. §. 3. de offic. Ordin. Bosquetus in notis ad Innoc. 111. lib. 3. Registr. 14. epist. 114. Sherlogus tom. 3. in Cantica, vestig. 35. cap. 2. scilicet unic. qui Salmanticensem nostram Academiam debitis extollit laudibus. Nec contrarium probat canon 45. Concil. Aquisgran. in illis verbis: Ut schola in monasterio non habeatur, nisi eorum, qui oblatis sunt. Nam pro hujus canonis expositione sciendum est, præter scholas proxime

M

relatas,

De scholis
Ecclesiæ.
rum.

relatas fuisse alias privatas intra claustra, in quibus, qui clericali, aut monachali officio destinabantur, à monacho sibi præposito erudiebantur. Concil. Tolet. 2. can. 1. Tolet. 4. can. 23. ubi constituitur, ut qui in Clero puberes, aut adolefcentes existunt, omnes in uno conclavi atrii comorentur, & in disciplinis ecclesiasticis agant deputati probatissimo seniore, quem & magistrum disciplinæ, & testem vitæ habeant. Concil. Turon. 2. can. 14. Aquisgran. can. 135. Erant ergo in monasteriis scholæ exteriores, ubi laici etiam erudiebantur, & interiores, ubi monachi, & pueri oblati educabantur: constat ex Ekkardo dict. cap. 6. & cap. 10. ibi: *Cùm apud sanctum Gallum ambas scholas teneret, nemo præter pueros quidquam alteri, nisi latine, ausus est proloqui.* Nec in eis scholis alii admittebantur præterquam oblati, & clerici juniores probatæ vitæ. Unde Theodulphus Aurelianensis ad presbyteros cap. 19. nepotibus sacerdotum concessit, ut etiam scholas interiores monasterii possent adire, ibi: *Si quis ex presbyteris voluerit nepotem suum mittere ad scholam in Ecclesia sanctæ Crucis, aut monasterio sancti Aniani, sancti Benedicti, aut sancti Lisdardi, aut in cæteris de his cœnobii, qua nobis ad regendum concessa sunt, ei licentiam id faciendi concedimus.* Unde textus in dict. can. 45. accipiendus est de his scholis privatis intra monasteria existentibus, ut docuerunt Bosquetus ad Innoc. dict. epist. 114. Hallierius dict. art. 5. Yepes tom. 3. chron. D. Benedicti, ad calcem libri, in notis ad ipsum canonem. Alteliera lib. 6. dissert. cap. 7.

9.
Trahitur
decidendi
ratio.

His ita animadversis, & aliis suppositis, quæ pro studiorum necessitate, & utilitate concessimus in cap. licet, de præbend. ratio præsentis asserptionis provenit ex eo, nam cum Ecclesiæ PP. agnovissent, ita necessarium esse studium litterarum in pueris, & in adultis, statuerunt, ut in Ecclesiis Cathedralibus essent clerici, qui Grammaticam docerent, & in Ecclesiis Metropolitanis publicè Theologiam legerent, & magnà cum ratione, si attendamus personam magistri, & loci, ubi scientiæ doceri jubentur. Persona docentis est clericus, cujus proprium est erudire pueros, & ignaros. Synodus Nicæna celebrata anno 787. can. 10. ibi: *Non licet clericis curas seculares, & ad victum pertinentes suscipere, ut qui sint à canonibus prohibiti hoc facere: potius autem ad docendos pueros, & servos accedant, legentes eis divinas scripturas: ad hoc etiam sacerdotum sortiti sunt.* Concil. Tolet. 2. can. 1. ibi: *Lectores in domo Ecclesiæ sub Episcopali præsentia à Præposito suo erudiri debent.* Tolet. 4. can. 21. Emerit. can. 18. Vasense 2. can. 1. Inde acriter controversum video inter Cellotium, & Hallierium, an officium docendi spectet ad Ecclesiæ hierarchiam. Ratio ne etiam loci, ubi doceri jubetur in præsentia, etiam valde consona est disciplinæ Ecclesiæ præsentis asserptio; cum, ut suprâ retuli, scholæ olim frequentius essent in Ecclesiis, monasteriis, aut prope ea: cujus moris ratio traditur in oratione Rhetoris ad V. P. Præsidentem Galliæ sub Constantino Imperatore, his verbis: *Maximè & oportet, & fas est exercere juvenutis ingenia, ubi tam propinqua sunt numina amica doctrine, ubi ex proximo jurat mens divina sapientiam.* Et quondam apud veteres Bibliothecæ, vel in ipsis Deorum templis, vel vicinis ædibus collocatæ erant, ut Tertul. in Apolog. cap. 19. refert: quin & Cedrenus in Justino Curopolate, dum narrat historiam

pueri Judæi à patre in elibanum ardentem conjecti ob sumptas sanctæ Eucharistiæ reliquias una cum fodalibus Christianis, scribit scholam unde pueri illi redibant, Ecclesiæ vicinam fuisse. Rectè ergò constitutum fuit in Concilio Lateran. in præsentia relato, ut in qualibet Ecclesia esset unus magister, qui pueros clericosque doceret. Et licet scholæ hæc, tam puerorum, quam clericorum, omninò exerceri desierint, quia in omnibus ferè provinciis sunt generalia studia in majoribus urbibus; tamen in Ecclesiis remanserunt præbendæ Theologales, quæ Theologos assignantur, & Scholastria: qui Canonicus appellatur Scholasticus in cap. quanto, hoc titul. Magister scholæ, seu scholarum in cap. 4. de postul. Prælat. cap. 5. de regul. in 5. compl. Primitivus in cap. constitutus 23. de appellat. & in plerisque Ecclesiis nomen hoc magistri scholarum adhuc mansit, in aliis verò in locum Scholastici successit Cancellarius Universitatum, qui sublato Scholastici nomine, dignitatem retinet, & simul est Cancellarius generalis Studii, cui Apostolicâ auctoritate competit jus concedendi Gradus, ut supponitur in cap. 4. junctâ inscriptione, de arbitris, cap. final. ut lice non contest. & observatur in nostra Academia Salmanticensi, ubi Magister Scholæ, qui præbendam cum dignitate in Ecclesia Cathedrali habet, est simul Cancellarius Universitatis. De cujus jurisdictione, & dignitate latè agunt Escobar, & P. Mendo ubi suprâ. Aliquando Scholasticus, & Cancellarius idem non est, ut in cap. constitutus 46. de appellat. Et licet olim inter DD. quaestio excitaretur, an Magister Scholæ dignitatem haberet, ut constat ex traditis à Paciano de probat. lib. 2. cap. 27. à num. 107. jam tamen hodie est statutus Ecclesiæ Scholastria una est principalibus dignitatibus, ut probat Petrus Gregor. lib. 5. syntag. cap. 19. Azor part. 2. instit. moral. lib. 3. c. 23. Cæsar de Ecclesiæ hierarch. part. 3. disput. 12. §. 4. Barb. de Canonis, cap. 10.

Nec obstat dubitandi ratio suprâ adducta, nam licet Episcopi proprium officium sit populum in Ecclesia docere, tamen etiam alios esse debere in Ecclesia Dei Doctores, constat ex D. Paulo ad Ephesios cap. 4. & ex illis canonibus, ubi docetur Doctorem nomen sibi assumere neminem posse, nisi qui ad illud munus electus est. Concil. Cæsar august. can. 7. ibi: *Item lectum est, ne quis Doctorem nomen sumat, præter has personas, quibus concessum est, sibi secundum quod scriptum est & ab universis Episcopis dictum est, placet.* Et ita licet Episcopus ratione officii teneatur in communi populum docere, tamen speciales magistri constitui debent ad Grammaticam pueros docendam, ut in præsentia constituitur. Nec obstat augmentum ipsius difficultatis, deductum ex dict. cap. cum multa; nam in ejus casu reprehenditur à D. Gregorio Episcopus, qui omninò deditus erat studio Grammaticæ & humanarum litterarum, Theologiam omitendo, & negligendo, ut docuit Ramirez de Prado in schediast. num. 53. & notavimus in cap. 6. de atate, & qualr. ubi exposuimus quatenus liceat clericis, & Ecclesiæ ministris lectio librorum Gentilium. Nec obstat alia difficultas, nam in præsentia non prohibetur exactio pecuniæ per Magistrum à discipulis pro doctrina scientiarum, seu erudendis ipsis; nam certum est, in hujusmodi præstitione nullam committi simoniam, et si Theologia doceatur, aut si Advocatus consilium vendat in causâ spirituali, cap. non licet.

6.
Difficili-
tur dubi-
tandi ra-
tio.

Ecet, 11. quest. 3. cap. non sanè 14. quest. 5. quia hujusmodi scientiæ procedunt à labore naturali, ut defendunt Gibalinus, & Binsfeldius ubi supra, Pater Mendo de jure academico lib. 2. cap. 10. Unde stipendia, & salaria Præceptorum jure civili approbata fuerunt. Quare Paulus, & Julianus docuerunt in l. cum tutoris 12. §. 3. ff. de admistr. tur. l. 4. ff. ubi pupillus educari, pro dignitate natalium pupilli tutores posse constituere mercedem Præceptoribus: & in l. duo 71. ff. pro socio, refertur duos societatem coisse, ut Grammaticam docerent certo stipendio & salario constituto. Pro quorum illustratione adiri possunt Revardus lib. 2. conject. cap. 10. & 19. Rodulf. Fornerius in notis ad Casiod. lib. 4. epist. 1. Suarez de Mendoza ad legem Aquil. lib. 2. cap. 3. sect. 6. ex num. 16. Merillus lib. 5. prior. observ. cap. 1. & 17. Cujac. lib. 5. Pauli ad edict. in l. cum tutor 3. Et salaria hæc plerumque appellabantur mercedes. Marcus Tullius in Philip. At quanta merces Rhetori est data, audite, audite Patres Conscripti. Author de Claris Grammaticis, de Lælio Præconino: Pretia Grammaticorum tanta, mercedesque tam magna. Et l. 4. §. sed & si, de decret. ab ordin. faciend. D. Hieron. ad Pammachium epist. 101. Qui illum in magna mercede nihil scire docuerunt. Aufonius de Exuperio.

— Tum pueros grandi mercede docendi.

Junenat. satyr. 7. Macrobius lib. 1. cap. 12. Illustrat Savarus ad Sidonium lib. 5. epistol. 7. fol. 334. Illud notandum, retributionem professorum Juris, & Philosophiæ, non appellari mercedem, sed honorem, dict. l. 1. §. an & Philosophus, ff. de variis, & extraordin. Rhetores verò, & Grammaticos stipendium, & mercedem accipere, dict. l. Aquilius. Quod stipendium dicebat Minervale. Notavit Retes de donationib. cap. 3. num. 12. Et discipulos Magistros suos munitentis ditare debere, deducitur ex l. Aquilius, ff. de donat. & Sabinus à suis scholaribus fuisse sustentatum, refertur in l. 2. ad sinem, ff. de orig. juris: & ideo utiliter à negotiorum gestore fiunt expensæ pro mercibus magistrorum, l. si patrono,

Cod. de negot. gestis. Immo Præceptores, quibus promissum stipendium non solvitur, extra ordinem audiri docetur in l. 1. §. 2. ff. de extraordin. cognit. & probarunt Cujacius in l. unic. Cod. de studiis liber. lib. 11. Giphanius ad Ethic. Aristot. lib. 9. cap. 1. Revardus lib. 1. conject. cap. 10. ubi exponit Juvenalem satyr. 10. in illis verbis:

Eloquium, aut famam Demosthenis, aut Ciceronis.

Incipit optare, & totis Quinquatribus optat
Quisquis adhuc uno partem colit asse Mimer-
vam,

Quem sequitur custos anguste vernula capsa.

Si verò Magister beneficium, aut publicum stipendium sufficiens habeat, pretium aliquod à discipulis exigere non valet, cap. 1. juxta veram lectionem, hoc titul. sponte tamen oblata eo casu à discipulis recipere non prohibetur, cap. priscus 10. quest. 3. cap. de eulogis 18. dist. cap. quidquid, cap. placuit 1. quest. 1. Prohibetur ergo in præfenti pro licentia docendi concedenda pretium exigere; non quia id simonia sit, ut vulgò creditum est, sed quia ad simoniæ crimen accedit, qui avara cupiditate pro licentia docendi aliquid temporale extorquet à doctis viris, qui ad scientiarum, bonarumque litterarum cognitionem aditum patefaciunt, & muniunt, quos decet potius precibus, & muneribus ad docendum invitari. Nec obstat quod expendebamus de usu in academiis recepto exigendi pretium pro gradibus Baccalaureatus, Magisterii, & Doctoratus; nam talis pecunia non exigitur pro licentia docendi, sed pro honoribus, & emolumentis temporalibus, quibus similes graduati perfruuntur. Quæ omnia sunt naturalia, & pretio æstimabilia. Unde quò celebriores Academiæ sunt, & majora commoda graduati assequuntur, majora solent stipendia, vulgò propinas, perfolvi, ut probat P. Mendo de jure academic. lib. 2. quest. 11. per totam. Hinc exponendus erat canon 71. Synodi sextæ: sed ejus interpretationem dedimus in cap. 8. de vita & honest. cleric.

CAPVT VLT.

a Honorius III.

SVper specula. Et infra: Cùm itaque de singulis provinciis puellæ speciosæ, ac virgines pro Rege Assuero, qui Beatitudo dicitur, per ancillas quærri debeant, & adduci ad arcem & mœnia civitatis, & per manum Aggei mundum muliebrem accipere, necessariorum videlicet fulcimenta: volumus & mandamus, ut statutum in Concilio b generali de Magistris Theologis per singulas Metropoles statuentis inviolabiliter observetur, decernentes insuper de consilio fratrum nostrorum, ac districtè præcipiendo mandantes, ut quia super hoc propter raritatem magistrorum se possent forsitan aliqui excusare, ab Ecclesiarum Prælatibus, & Capitulis ad Theologiæ professionis studium aliqui docibiles destinentur, qui cùm docti fuerint, in Dei Ecclesia velut splendor fulgeant firmamenti, ex quibus postmodum copia possit haberi Doctorum, qui velut stellæ in perpetuas æternitates mansuri, ad justitiam valeant plurimos erudire: quibus si proprii proventus Ecclesiæ non sufficiunt, prædicti necessaria subministrant: docentes verò in Theologicâ Facultate, dum in scholis docuerint, & studentes in ipsa integrè per c annos quinque suorum, non obstante aliquâ contrariâ consuetudine, vel statuto, cùm denario

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. V.

M 2

fraudari

fraudari non debeant in vinea Domini operantes. Hoc autem inconcusse volumus observari, firmiter disponentes, quod d feriamus pœnâ debitâ transgressores.

NOTÆ.

2. a **H**onorius III. Ita etiam legitur in quinta collectione, sub hoc titul. cap. unic. & tam inscriptionem, quam hujus textus historiam retuli in cap. super, ne cleric. vel monach. b Generali.) Lateranensi videlicet, relato supra in cap. quoniam.
2. c Annos quinque.) Hoc tempus non refertur ad docentes, sed ad studentes, qui per quadricennium, aut quinquennium solent studiis interesse

pro diverfitate scientiarum de quo temporis spatium agit Mancinus Genial. cent. 2. cap. 151. quem tranfcripfit Barbofa tom. 6. in felect. ad hunc textum.

d Feriamus.) Id est excommunicatione ligemus, ut etiam accipitur ferire in cap. 6. de rebus Ecclesie, ibi: Anathemate feriat: & in can. 5. Synodi Vernensis, can. 7. Concilii Mogunt. & aliis vulgaris.

Commentarium hujus textus dedimus in cap. licet, de prabend.

TITULUS VI.

De Judæis & Saracenis, & eorum servis.

CAPVT PRIMVM.

Ex Concilio^a Maticensi.

T licet quid de Christianis, quod aut captivitatis incurfu, aut quibuscunque b fraudibus Iudæorum servitio implicantur, debeant observari, non solum canonibus, sed & c legum beneficio jam pridem fuerit constitutum; tamen quia nunc ita quorundam querela exorta est, quosdam Iudæos per civitates, aut municipia consistentes in tantam insolentiam, & proterviam prorupisse, ut nec reclamantibus Christianis liceat vel pretio de eorum posse servitute absolvere: idcirco presentis Concilio Deo auctore sancimus, ut nullus Christianus Iudæo deinceps debeat servire; sed datis pro quolibet bono mancipio 12. d solidis, ipsum mancipium quicumque Christianus, seu ad e ingenuitatem, seu ad f servitium licentiam habeat redimendi; quia nefas est, ut quos Christus Dominus sanguinis sui effusione redemit, persecutorum vinculis maneat irretiti. Quod si acquiescere his, quæ statuimus, quicumque Iudæus noluerit, quamdiu ad pecuniam constitutam venire distulerit, liceat mancipium ipsum suum cum Christianis ubicunque voluerit habitare.

NOTÆ.

1. a **M**aticensi.) Ita legitur in prima collectione, sub hoc titul. cap. 1. sed male, tam in ea, quam in hac sexta: legendum enim est, Maticonensi, in quo Concilio can. 16. reperitur textus hic, pro ut in presenti transcribo. Concilium hoc Maticonense r. celebratum fuit sub Pelagio II. temporibus Gunteranni Regis Gallie anno 581. hortatu ipsius Regis, ad morum reformationem, ac præcipue Iudæorum petulantiam coercendam, ut referant Baronius in eodem anno, Coriolanus in summa Conciliorum, Binius & Sirmundus in notis ad ipsum, tom. 3. Regie editionis, fol. 65. In eo editos fuisse viginti canones, scripsit Ado Viennensis Episcopus in chron. his verbis: Post Philippum Episcopus vir sanctus Episcopus Viennæ levatus est. Hic cum sancto Prisco, & Artemio Senonico, & Remigio

Bituricensi, & cum aliis sanctis Episcopis viginti capitula ecclesiastica perfecte roboravit. Dicitur est à Maticona civitate Gallie, de qua frater Sarmat. tom. 3.

b Fraudibus.) Venditionibus videlicet iniustis.

c Sed & legum.) L. 1. Cod. ne mancipium christianum, l. 57. C. de Episcopis & cleric. & aliarum, quas sequenti commentario dabimus.

d XII. solidis.) Jure civili æstimatio communis servi erat viginti solidorum, l. 3. C. communia de legat. l. inter 26. §. final. ff. mandati. l. 4. ff. de servis fugit. l. Papinianus 8. §. final. cum duabus legibus sequentibus, ff. de inoffic. testam. l. 2. Cod. de fidei-commis. libert. l. si mulier. 31. ff. de minor. l. cum ex falsis 47. ff. de manumiss. testament. l. 1. §. 5. Cod. de communi servo: vel quindecim, l. ult. ff. de condit. institut. l. 35. Cod. de donationib. nisi aliqua arte, aut scientia essent præditi; juxta